

ΘΕΜΑ 9^ο
ΚΕΙΜΕΝΟ (Προς Λεπτίνην 88-89)

Ἴνα τοίνυν εἰδῆτ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι ὥς ἀληθῶς ἐπὶ πᾶσι δικαίοις ποιούμεθα
 τοὺς λόγους πάντας οὕς λέγομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐδὲν ἔσθ' ὅ,τι τοῦ παρακρούσασθαι
 καὶ φενακίσαι λέγεται παρ' ἡμῶν ἔνεκα, ἀναγνώσεται τὸν νόμον ὑμῖν ὃν παρεισφέρο-
 5 μέν γράψαντες ἀντὶ τοῦδε, ὃν οὐκ ἐπιτήδειον εἶναί φαμεν. γνῶσεσθε γὰρ ἐκ τούτου
 πρόνοιάν τιν' ἔχοντας ἡμᾶς καὶ ὅπως ὑμεῖς μηδὲν αἰσχρὸν ποιῆσαι δόξετε, καὶ ὅπως,
 εἴ τινά τις καταμέμφεται τῶν εὐρημένων τὰς δωρειάς, ἂν δίκαιον ᾖ, κρίνας παρ' ὑμῖν
 ἀφαιρήσεται, καὶ ὅπως, οὕς οὐδεὶς ἂν ἀντίποι μὴ οὐ δεῖν ἔχειν, ἔξουσιν τὰ δοθέντα.
 καὶ τούτων πάντων οὐδὲν ἔσθ' ἡμέτερον οὐδὲ καινὸν εὖρημα, ἀλλ' ὁ παλαιός, ὃν οὗτος
 10 παρέβη, νόμος οὕτω κελεύει νομοθετεῖν, γράφεσθαι μέν, ἂν τίς τινα τῶν ὑπαρχόντων
 νόμων μὴ καλῶς ἔχειν ἡγήται, παρεισφέρειν δ' αὐτὸν ἄλλον, ὃν ἂν τιθῇ λύων ἐκείνον,
 ὑμᾶς δ' ἀκούσαντες ἐλέσθαι τὸν κρεῖττω.

ΣΧΟΛΙΑ:

1. «Ἴνα τοίνυν εἰδῆτ'»: Τελική πρόταση. «ὥς ἀληθῶς»: το 'ὥς' επιτείνει την σημασία του επιρρήματος. «ἐπὶ πᾶσι δικαίοις»: εμπρόθετος προσδ. που δηλώνει τον τρόπο: 'ακολουθώντας κάθε έννοια δικαίου'.
2. «οὐδὲν ἔσθ'»: δευτερεύουσα πρόταση ειδική, η οποία συνδέεται με την προηγούμενη επίσης ειδική με το 'καί'. Το ρ. 'ἐστί' είναι υπαρκτικό με το 'οὐδέν' ως υποκείμενο. «ὅ,τι... λέγεται»: αναφορική πρόταση που λειτουργεί ως κατηγορηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος: «δεν υπάρχει τίποτε το οποίο να λέγεται (ώστε να λέγεται», κι όχι «...το οποίο λέγεται». Η Λατινική στην προκειμένη περίπτωση θα είχε στην αναφορική πρόταση Ὑποτακτική Περιγραφή: «*nihil est quod...dicatur*». Γι' αυτό και στην μετάφρασή της πρέπει να περιέχει το ν.ε. μόριο 'να'. «τοῦ παρακρούσασθαι καὶ φενακίσαι»: δύο έναρθρα απαρέμφата σε γενική πτώση, που λογίζονται ως ουσιαστικά. Συντάσσονται με την πρόθεση 'ἐνεκά', η οποία ακολουθεί, αντί να προηγείται, και δηλώνει ως εμπρόθετος προσδιορισμός το 'τελικό αίτιο'. 'Παρακρούομαι' το ρήμα, και 'παράκρουσις' το ουσιαστικό, δηλώνουν την φρενοβλάβεια, την απερίσκεψία.
3. «παρ' ἡμῶν»: εμπρόθετος του ποιητικού αιτίου. «ἀναγνώσεται»: το ρ. της κύριας πρότασης. Υποκείμενο του ρ. θεωρείται ο αρμόδιος υπάλληλος του δικαστηρίου γι' αυτές τις περιπτώσεις, ο 'γραμματεὺς'.
4. «γράφαντες»: υπάρχει η αντίληψη πως οι μετοχές Αορίστου δηλώνουν χρόνο και μάλιστα προτερόχρονο. Αυτό είναι σωστό, μόνο όταν ανάμεσα στο ρ. εξάρτησης και στην μετοχή δεν υπάρχει λογική σχέση ακολουθίας. Αν δηλ. πω: «ἐλθόντες οἱ πολέμιοι εὔρον τὴν πόλιν ἔρημον ἀνδρῶν», η μτχ. 'ἐλθόντες' είναι χρονική και εκφράζει προτερόχρονο, όχι διότι είναι χρόνου αορίστου, αλλά διότι ανάμεσα στην μτχ. και στο ρ. 'εὔρον' δεν υπάρχει καμία λογική ακολουθία ή σχέση, αφού πράγματι όσο βάδιζαν για να φτάσουν στην 'πόλη' που θα κυρίευαν, δεν περίμεναν να την βρουν 'κενή από κατοίκους'. Γι' αυτό και εδώ μπορούμε να μεταφράσουμε «οι εχθροὶ ὅταν ἐφτάσων στην πόλη, την βρήκαν να είναι κενή ἀπὸ κατοίκους». Ὅμως αν πω την πρόταση: «ὁ ῥήτωρ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βήματος ἔλεξε τὰδε», η μτχ. 'ἀνελθὼν' σε καμία περίπτωση δεν εκφράζει χρόνο – προτερόχρονο, διότι ἤδη την στιγμή που σηκώθηκε ἀπὸ την θέση του και ἀνέβηκε στο 'βήμα' εἶχε ἤδη πάρει την ἀπόφασή του να 'μιλήσει'. Το ὅτι 'πρώτα' σηκώθηκε ἀπὸ την θέση του και 'ὕστερα' μίλησε, αὐτή η λεπτομέρεια δεν καθιστά την μτχ. και ἀπαραιτήτως χρονική - προτερόχρονο. Συνεπὼς ἐπειδὴ ἐδὼ την ὥρα που εκτελείται η μτχ. ἤδη το υποκείμενο ἔχει στον νου του να κάνει την ἐπόμενη κίνηση, η μτχ. λέμε ὅτι εκφράζει τις 'συνθήκες' κάτω ἀπὸ τις οποίες συνετελέσθη το περιεχόμενο του ρ., και μεταφράζουμε την μτχ. σαν να

είναι ρήμα σε κύρια πρόταση. Στην προκειμένη περίπτωση όταν ο ομιλητής και οι συνεργάτες του συνέτασαν τον συγκεκριμένο νόμο (γράφαντες), είχαν ήδη κατά νου και είχαν πάρει την απόφαση να τον φέρουν τον νόμο αυτόν προς ψήφιση στην βουλή (παρεισφέρομεν). Οπότε αν θεωρήσουμε την *μτχ.* χρονική – προτερόχρονη, είναι σαν να εννοούμε ότι οι συντάκτες του νόμου αυτού πρώτα τον συνέταξαν, και μετά πήραν την απόφαση να τον φέρουν στην βουλή προς ψήφιση. Όμως σε καμία περίπτωση αυτό δεν είναι λογικό, οπότε η *μτχ.* δεν είναι χρονική – προτερόχρονη (Συντ. Jean Humbert, 1957, παράγρ. 289-292). Η *μτχ.* 'γράφαντες' δηλώνει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε το ρ. 'παρεισφέρομεν', και μεταφράζεται ως κύρια πρόταση: «τον οποίο νόμο τον συντάξαμε και τον φέραμε προς ψήφιση». «**ἀντὶ τοῦδε**»: συντάσσεται με το 'παρεισφέρομεν' κι όχι με το 'γράφαντες', έστω κι αν είναι δίπλα του. «**ἐκ τού- του**»: δηλ. 'τοῦ νόμου'.

5. «πρόνοιάν τιν' ἔχοντας ἡμᾶς»: Το ρ. 'γνώσεσθε' που προηγείται, όντας μεταβατικό χρειάζεται αντικείμενο, και το βρίσκουμε είτε σε αιτιατική πτώση, π.χ. 'γνώσεσθε ἡμᾶς = *θα γνωρίσετε εμάς*', είτε σε μια αιτιατική πτώση από την οποία όμως τώρα εξαρτάται μία συνημμένη *μτχ.* κατηγορηματική, όπως συμβαίνει εδώ, π.χ. 'γνώσεσθε ἡμᾶς ἔχοντας = *θα γνωρίσετε εμάς ότι έχουμε...*'. Το 'πρόνοιαν' αντ. στο 'ἔχοντας'. «**ὅπως...δόξετε**»: η έκφραση 'πρόνοιαν ἔχω' σημαίνει '*φροντίζω να...*', και σαν μεταβατική έννοια χρειάζεται αντικείμενο. Αυτό το προσφέρει η δευτερεύουσα πρόταση 'ὅπως...δόξετε', η οποία θεωρείται και είναι συγχρόνως και πλάγια ερώτηση. «**ὅπως... ἀφαιρήσεται**»: ίδια πρόταση με την προηγούμενη.

6. «εἴ τινά τις καταμέμφεται τῶν εὐρημένων τὰς δωρείας»: υποθετική πρόταση με απόδοση την πλάγια ερώτηση 'ὅπως ἀφαιρήσεται', και γι' αυτόν τον λόγο θεωρείται πλάγιος, επειδή η απόδοσή του είναι δευτερεύουσα πρόταση αντί για κύρια. Ο υποθ. λόγος δηλώνει το 'πραγματικό'. Το ρ. 'καταμέμφομαι' είναι μεταβατικό και συντάσσεται με αιτιατική ως αντικείμενο (τινά). Η γενική της μετοχής 'εὐρημένων' είναι διαιρετική στο 'τινά': «*αν κάποιος κατηγορήσει κάποιον από εκείνους που έχουν πάρει δωρεές – χρήματα*». Η *μτχ.* 'τῶν εὐρημένων' είναι παρακειμένου Μέσης φωνής, όμως το ρ. 'εὐρίσκομαι' έχει ενεργητική σημασία, είναι μεταβατικό, παίρνει αντικ. σε αιτ. πτώση (τὰς δωρείας), και δηλώνει ότι 'κάποιος βρήκε κάτι για τον εαυτό του', (αὐτὸς ἡϋρόμην πόνους, Αἰσχ. Πέρ. 269· εὐρήσεται τιμωρίαν, Ἡρόδ. 3,184). «**ἂν δίκαιον ᾖ**»: υποθετική πρόταση απόδοση την πρόταση 'ὅπως ἀφαιρήσεται', και συνθέτει ένα υποθ. λόγο ο οποίος δηλώνει το 'προσδοκώμενο'. Εδώ έχουμε δυο διαφορετικές υποθετικές προτάσεις με μία 'κοινή' και ίδια απόδοση. Ο υποθ. λόγος τότε ονομάζεται 'σύνθετος'. «**κρίνας**»: τροπική *μτχ.* «**παρ' ὑμῖν**»: «*ενώπιόν σας*».

7. «ὅπως...ἔξουσιν τὰ δοθέντα»: τρίτη πλάγια ερώτηση όπως και οι δύο προηγούμενες. Υποκείμενο στο ρ. 'ἔξουσι' εννοείται πως είναι το <οὔτοι>, και μετά από αυτό ακολουθεί λογικά η αναφορική πρόταση, η οποία όμως στο κείμενο για λόγους έμφασης προηγείται: 'οὓς...ἔχειν'. Η λογική συντακτική σειρά των λέξεων είναι η εξής: «καὶ ὅπως ἔξουσιν τὰ δοθέντα <οὔτοι> οὓς οὐδεὶς ἂν ἀντίποι μὴ οὐ δεῖ ἔχειν = *με ποιόν τρόπο θα έχουν αυτά που τους έχουν δοθεί <εκείνοι> οι οποίοι κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι πρέπει να τα έχουν*». «**οὓς οὐδεὶς ἂν ἀντίποι μὴ οὐ δεῖν ἔχειν**»: αναφορική πρόταση εισαγόμενη με την αναφ. αντων. 'οὓς', η οποία είναι το υποκείμενο στο απαρέμφατο 'ἔχειν'. Ολόκληρη η αναφορική επειδή εισάγεται με αντωνυμία σε αιτιατική πτώση, ονοματοποιείται και λειτουργεί ως 'αιτιατική της αναφοράς': '*ὅσον αφορά εκείνους για τους οποίους κανείς δεν μπορεί να αντιπροτείνει ότι δεν πρέπει να τα έχουν*'.

8. «τούτων»: γεν. διαιρετική στο 'οὐδέν'. «**ἡμέτερον οὐδὲ καινόν**»: κατηγορηματικοί προσδιορισμοί στο 'εὐρημα'. «**εὐρημα**»: κατηγορούμενο. «**οὗτος**»: δηλ. ο Λεπτίνης.

9. «γράφεσθαι»: επεξηγηματικό απαρέμφατο, «*δηλ. να κάνει έγγραφη καταγγελία*», όπου το ρ. 'γράφομαι' σημαίνει '*καταγγέλλω εγγράφως – μηνύω*'. «**ἂν...ἡγήται**»: υποθετική πρόταση με απόδοση το απαρέμφατο 'γράφεσθαι', και σχηματίζει ένα πλάγιο υποθετικό λόγο που δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον. «**τινα**»: υποκείμενο στο απαρέμφ. 'ἔχειν'.

10. «παρεισφέρειν»: επεξηγηματικό απαρέμφατο. «**αὐτὸν**»: υποκείμενο του απαρεμφάτου. «**ἄλλον**»: ενν. 'νόμον', αντικείμενο στο απαρέμφατο. «**ὃν ἂν τιῇ**»: αναφορική υποθετική πρόταση με υποτακτική,

και δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον. Η έκφραση 'τίθημι νόμον' σημαίνει 'προτείνω νόμο'. «λύων»: τροπική μτχ.

11. «ὕμᾱς»: υποκείμενο στο απαρ. 'έλέσθαι'. «ἀκούσαντες»: Η μτχ. αυτή είναι χρονική – προτερόχρονο όχι διότι είναι Αορίστου, αλλά διότι ανάμεσα σ' αυτήν και στο απαρ. εξάρτησης 'έλέσθαι' δεν υπάρχει καμία λογική ακολουθία, διότι όσο χρονικό διάστημα οι βουλευτές ακούν ένα νόμο, δεν έχουν σχηματίσει ακόμη καμία απόφαση όσον αφορά αν τον εγκρίνουν (έλέσθαι), ή όχι. Πρέπει πρώτα να ολοκληρωθεί η διαδικασία και στο τέλος να αποφασίσουν. «έλέσθαι»: τρίτο στην σειρά επεξηγηματικό απαρέμφατο.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Για να μάθετε λοιπόν, Αθηναίοι βουλευτές, ότι πράγματι ακολουθώντας κάθε έννοια δικαίου εκφωνούμε όλους τους λόγους τους οποίους απευθύνουμε σε εσάς, και ότι δεν υπάρχει τίποτε το οποίο να λέγεται από εμάς σαν αποτέλεσμα νοητικής βλάβης ή εξαπάτησης, ο υπάλληλος της βουλής θα διαβάσει αυτόν εδώ τον νόμο σε σας, τον οποίον σχεδιάσαμε και φέρνουμε προς ψήφιση σε αντικατάσταση αυτού εδώ, ο οποίος ομολογούμε ότι είναι ακατάλληλος. Θα μάθετε λοιπόν με αφορμή αυτόν τον νόμο ότι εμείς έχουμε φροντίσει: πρώτον, με ποιόν τρόπο εσείς θα φανείτε ότι δεν κάνατε καμία παράνομη πράξη, δεύτερον, με ποιόν τρόπο, αν κάποιος κατηγορεί κάποιον άλλον ανάμεσα σ' αυτούς που παίρνουν τις χρηματικές επιχορηγήσεις, στην περίπτωση βέβαια που τηρείται το δίκαιον, θα τις πάρει πίσω, και τρίτον, με ποιόν τρόπο, όσον αφορά εκείνους για τους οποίους κανείς δεν μπορεί να αντιπροτείνει ότι δεν πρέπει να τα έχουν, θα διατηρήσουν εκείνα που τους δόθηκαν. Και από όλα αυτά τίποτε δεν είναι ούτε καινούργιο ούτε δικό μας εφεύρημα, αλλά ο παλαιός νόμος, τον οποίον αυτός εδώ παραβίασε, έτσι ακριβώς διατάσσει να νομοθετούμε, δηλ. πρώτον να εισηγούμεθα ένα νόμο, αν κάποιος θεωρεί ότι ένας από τους υπάρχοντες νόμους δεν είναι σωστός, δεύτερον ο ίδιος να προτείνει ένα άλλον νόμο, όποιον τυχόν φέρει προς ψήφιση με το να καταργεί τον προηγούμενο, και τρίτον εσείς αφού ακούσετε να εκλέξετε εκείνο τον νόμο που είναι ο καταλληλότερος.